

УПОВНОВАЖЕНИЙ Верховної Ради України з прав людини

21/8, вул. Інститутська,
Київ 01008, Україна

E-mail: omb@ombudsman.gov.ua
<http://www.ombudsman.gov.ua>

Тел.: (+380 44) 253 2203
Факс: (+380 44) 226 3427

№ 1-412/16-107

« 11 » березня 2016р.

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 29 Закону України «Про державну таємницю»

1. Згідно з статтею 29 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 року № 3855-ХІІ (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст.93, в редакції Закону № 1079-ХІV від 21.09.1999, ВВР, 1999, № 49, ст. 428*) громадянин, якому було надано допуск та доступ до державної таємниці у порядку, встановленому законодавством, і який реально був обізнаний з нею, може бути обмежений у праві виїзду на постійне місце проживання в іноземну державу до розсекречування відповідної інформації, але не більш як на п'ять років з часу припинення діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Не обмежується виїзд у держави, з якими Україна має міжнародні договори, що передбачають такий виїзд і згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

На громадянина також поширюються обмеження свободи інформаційної діяльності, що випливають з цього Закону.

2. Відповідно до частини першої статті 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Згідно з позицією Конституційного Суду України вільне пересування і вибір місця проживання є суттєвою гарантією свободи особистості, умовою її професійного і духовного розвитку. Це право, як і інші права і свободи людини, є невідчужуваним та непорушним (стаття 21 Конституції України). Водночас вказане право не є абсолютним. Свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України можуть бути обмежені, але тільки законом (стаття 33 Конституції України) (абзац другий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001).

Допустимість обмеження свободи пересування, вільного вибору місця проживання у межах держави та права вільно залишати територію країни передбачено й міжнародно-правовими актами. Зокрема, статтею 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (право покинути будь-яку країну, включаючи свою власну не може бути об'єктом жодних обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними у вказаному Пакті), статтею 13 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року (право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну) та статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Як неодноразово встановлював Європейський суд з прав людини, обмеження прав і свобод, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, не становить порушення у разі, якщо воно здійснюється відповідно до закону, переслідує легітимну мету та є необхідним у демократичному суспільстві, зокрема, є пропорційним тим цілям, що переслідуються.

У преамбулі Конституції України вказано, що Верховна Рада України від імені Українського народу - громадян України всіх національностей, приймає цю Конституцію - Основний Закон України, зокрема, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (стаття 1 Конституції України).

З огляду на вказане вбачається, що передбачені законами випадки обмеження конституційних прав, мають бути, зокрема, необхідними в демократичному суспільстві для того, щоб бути сумісними з відповідними положеннями Конституції України.

3. Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що тест «необхідності в демократичному суспільстві» вимагає, щоб застосований засіб переслідував легітимну мету та щоб втручання в право не було більше тієї міри, яка необхідна для її досягнення. Іншими словами, цей тест, що, як правило, називається тестом пропорційності, вимагає, щоб обмежувальний засіб був належним (відповідним) для виконання передбачених захисних функцій (див. рішення Європейського суду з прав людини від 21 грудня 2006 року в справі «Бартік проти Росії» (Bartik v. Russia), заява № 55565/00, пункт 46).

Так, розглядаючи відповідні справи, Європейський суд з прав людини зауважив, що особа, яка володіє «державною таємницею», може передати її різним способом, що необов'язково вимагає фізичну присутність цієї особи в іноземній державі, чи навіть її безпосередній фізичний контакт з іншими суб'єктами (додатково див. рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2011 року у справі «Солтисьяк проти Росії» (*Soltysyak v. Russia*), заява № 4663/05, пункт 52).

У вказаних справах Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що саме зв'язок між обмежувальним засобом та його захисною функцією в даному випадку відсутній. Відповідно, обмеження права на виїзд за кордон лише в зв'язку з обізнаністю особи з інформацією, що становить державну таємницю, не є належним заходом для цілі, яка переслідується, й відповідно не є необхідним в демократичному суспільстві.

Таким чином, вбачається, що обмеження, передбачене оскаржуваним положенням частини першої статті 29 Закону України «Про державну таємницю», не є відповідним цілі, що переслідується.

Вищевказане приводить до висновку, що положення щодо обмеження громадянина, який володіє відомостями, що становлять державну таємницю, у праві виїзду на постійне місце проживання в іноземну державу, що передбачене частиною першою статті 29 Закону України «Про державну таємницю», суперечать конституційним приписам щодо свободи пересування, закріпленим в частині першій статті 33 Конституції України, оскільки не є необхідними в демократичному суспільстві.

4. Керуючись статтями 101 і 147, абзацом другим п. 1 частини першої статті 150 Конституції України (*Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, стаття 141*), п. 1 статті 13, статтями 39 і 82 Закону України «Про Конституційний Суд України» (*Відомості Верховної Ради України, 1996, № 49, ст. 272*), п. 3 частини першої статті 13 та статтею 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (*Відомості Верховної Ради України, 1998, № 20, ст. 99*),

ПРОШУ:

Визнати положення частини першої статті 29 Закону України «Про державну таємницю» такими, що не відповідають положенням статті 33 Конституції України.

У конституційному провадженні за цим поданням братиму участь особисто, а також братиме участь Кушнір Ірина Володимирівна – Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Додатки:

1. Конституція України (витяг).
2. Закон України «Про державну таємницю» (витяг).

3. Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001 (витяг).

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (витяг).

5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року (витяг).

6. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (витяг).

7. Рішення Європейського суду з прав людини від 21 грудня 2006 року у справі «Бартік проти Росії» (Bartik v. Russia), заява № 55565/00, пункт 46, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78792> (витяг).

8. Рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2011 року у справі «Солтисьяк проти Росії» (Soltysyak v. Russia), заява № 4663/05, пункт 52, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103354> (витяг).

В.В. Лутковська